

postoji mnogo stvari koje se iz “graničnog” historijata Koprivnice mogu prepoznati i u svim drugim graničnim gradovima Habsburške monarhije, ali i Osmanskog carstva. Zbog toga je jedan od najvećih dometa ovog rada što on na vrlo ilustrativan način ukazuje na mogućnosti za proučavanje historijata mnogih drugih gradova u Hrvatskoj, ali i u Bosni i Hercegovini i Srbiji u periodu njihovog “graničnog statusa”. Za sjever Bosne i Hercegovine, situacija je posebno interesantna u situacijama gdje je došlo do pojave “dvojnih” gradova, odnosno naselja koja su se mahom nalazila jedno naspram drugog na obalama rijeke. Takva naselja su obično imala ista imena (i imaju ih mahom i danas!), što je često bilo povezano sa političkim poimanjima i pretenzijama, odnosno sa činjenicom da su takva “pandan“- naselja ponekad, uz pomoć vojnih vlasti, zasnivale izbjeglice iz “originalnih naselja”. Primjeri “dvojnih” gradova na habsburško-osmanskoj granici koji su se nakon 1699. godine nalazili na Uni i Savi, a koji bi trebali biti predmet (zajedničkih) proučavanja historičara iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske su Novi/Dvor na Uni, Kostajnica, Dubica, Gradiška, Brod, Šamac itd. Za pretpostaviti je da će ova knjiga biti jedan od katalizatora takvih intencija.

Boro Bronza

Muhidin Džanko, *Safvet-beg Bašagić-Redžepašić (Mirza Safvet: Vitez pera i mejdana). Intelektualna povijest i ideologijska upotreba djela*. Sarajevo: Sarajevo Publishing, 2006, 279 str.

Središnja tema kojom se u ovoj knjizi bavi Muhidin Džanko sadržana je u podnaslovu knjige: ideologijska upotreba djela. Džanko se vrlo kritički osvrće na različite interpretacije Bašagićevo djela pokazujući kako je njegovo djelo bilo predmet mitologizacija i manipulacija, što je rezultat ideologijske recepcije samoga djela, odnosno percipiranja djela u kontekstu vlastite političke i nacionalne opredijeljenosti, odnosno u kontekstu iskazivanja dnevno-političkih ideologema. Džanko smatra, i to velikim dijelom uspješno argumentira, kako je Bašagićevo djelo bilo predmet instrumentalizacije u različitim epohama, zbog čega je sam Bašagić ocjenjivan kao anti-bošnjak, velikobošnjak, antiaustrijanac, kroatofil, dobar pjesnik, loš pjesnik, dobar historičar, loš historičar, vjerski fanatik, vjerski smutljivac, itd. Džanko vrlo kritički analizira različite percepcije Bašagićevo djela (prohrvatska, probošnjačka, rasno-karakterološka, srpska nacionalistička, socmarksistička i tako dalje) nastojeći otkriti

model za izvanideologijsko razumijevanje Bašagića i njegova djela. Pri tome Džanko ne štedi niti autoritete kao što su Muhsin Rizvić i Midhat Begić, negirajući preporodni karakter Bašagićevog djelovanja. Džankina je teza kako Bašagićevo doba nije doba Preporoda, nego doba Tranzicije iz orijentalnog u evropski tip kulture.

Džanko najviše prostora posvećuje književnoj biografiji Safvet-bega Bašagića. Poseban značaj ove knjige sadržan je u dvije ključne teze: prva teza se odnosi na demistificiranje Bašagićeve uloge u historiji bošnjačke književnosti i odbacivanju teze o Bašagiću kao preporodnom prosvjetitelju u smislu prihvatanja modernih evropskih oblika kulture, a druga na odbacivanje teze o Bašagiću kao začetniku ideje bošnjaštva u nacionalnom smislu. Za obje teze Džanko nudi određenu argumentaciju. Ipak, puno je više argumenata ponudio za drugu nego prvu tezu. Ako čak i ne možemo govoriti o bošnjačkom književnom preporodu, onda svakako treba imati u vidu da je Bašagićeva generacija sebe smatrala preporoditeljima. Sam Bašagić je utemeljio preporodni mit u bošnjačku književnu historiografiju, a 1970-ih godina tu nacionalno-preporodnu mitologiju će do vrhunca dovesti Muhsin Rizvić (str. 161).

Nije Džanko imao nimalo lahak zadatak prilikom upuštanja u obračun sa ovim tezama, koje su bile osobito prisutne u krugovima dijela bošnjačke intelektualne elite od početka 1970-ih godina, a koje su posebno aktualizirane od 1993, kada je bošnjaštvo zvanično prihvaćeno kao nacionalna nominacija i kada se ideja o kontinuitetu bošnjačke nacije projicirala u daleku prošlost "što već zadire u sklisko područje mitologizacije i dnevno-političkog manipuliranja" (str. 30). Džanko pokušava objasniti kontekst u kojem se Bašagićeva generacija intelektualaca karakterizira preporoditeljskom, i posebno mjesto u tome daje Muhsinu Rizviću, koji je u doba kada se krajem 1960-ih i početkom 1970-ih vodila borba za ustavno priznanje muslimanske nacije, Bašagićevo doba nazivao preporoditeljskom epohom, a samoga Bašagića smatrao ključnom ličnošću tog preporoda, što je bio jedan od načina za iskazivanje vlastitih političkih i kulturnih ideja o nacionalnom identitetu. Džanko je, također, vrlo kritičan prema (zlo)upotrebi Bašagićevog djela od početka 1990-ih godina, pokazujući to na primjerima dva naučna skupa koja su održana 1994. godine: jedan skup je održan u Zagrebu pod naslovom *Islam i kultura Bošnjaka u djelima Safvet-bega Bašagića, Mehmeda Handžića i Edhema Mulabdića*, a drugi u Zenici pod naslovom *Safvet-beg Bašagić – bošnjačka intelektualna strategija*. Džanko pokazuje kako je ta upotreba Bašagića bila u funkciji stvaranja slike o pravom Bošnjaku u prošlosti, pa je Bašagić smatran najpodesnijom ličnošću za takvu sliku. Prema takvoj upotrebi Bašagićevog djela Džanko je veoma kritičan. Dobra strana ove knjige je u tome što je autor jako dobro uočio kontekst (zlo)upotrebe Bašagićevog djela, a loša je u tome što je izostala kritička analiza njegovog književnog djela, uz izuzetak kritičkog pristupa studiji *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*.

Na kraju, sam Džanko (str. 255) priznaje nedostatke svoje knjige, ali se može sigurno zaključiti da je ovo najpotpunija panorama različitih pogleda na Bašagićevo djelo. U jednom dijelu ta panorama je veoma uspješna, kritički utemeljena, a u drugom površna, ali bez diletantizma. Stoga možemo smatrati kako je ovo vrijedna knjiga, dostojna samoga Bašagića, mada ostaje pitanje koje je Džanko postavio pred sebe prilikom početka rada na ovoj knjizi: "I dalje ostaje pitanje da li smo do danas dobili pravu studiju o Bašagiću, pisanu bez mržnje i naklonosti, ili ona i dalje stoji kao izazov za sve naše "kritičare" i naučne istraživače?" (str. 65). Mada je ova knjiga iz štampe izašla 2006. očito je nastala prije nekoliko godina, jer ne uzima u obzir neke radove koji su u međuvremenu nastali, a još nisu publicirani. Odbranjene su dvije doktorske disertacije o Safvet-begu Bašagiću: Lejla Gazić je odbranila svoju doktorsku disertaciju o Safvet-begu Bašagiću u Sarajevu, a u Parizu je Philippe Gelez doktorirao sa teomom o Bašagiću. Čini se, ipak, da izazova nikad nije dosta!

Husnija Kamberović

Jiří Kuděla, Branka Dimitrijević, Ivo Vacík, *Arhitekt Karel Pařík: Čeh koji je gradio evropsko Sarajevo*, Ambasada Češke Republike u Bosni i Hercegovini, Muzej Sarajeva, 2007.

Djelovanje i historijska prisutnost Čeha u Bosni i Hercegovini najviše su vidljivi u oblasti arhitekture. Brojne značajne građevine koje su projektirali češki arhitekti u Bosni i Hercegovini, prije svega u razdoblju od 1878. do 1918. godine, jednostavno nije moguće previdjeti. I danas, nakon svih ratnih razaranja, sjedišta mnogih gradskih i državnih organa, kao i neke od glavnih kulturnih institucija, smješteni su u zgradama koje su projektovali Česi. Ako se malo bliže upoznamo s njihovim radom, otkrit ćemo da kulturni utjecaj koji su imali daleko prevazilazi značaj i estetiku samih građevina. Oni su kod lokalnog stanovništva podsticali buđenje svijesti o važnosti urbanističkog reguliranja i planiranja, te neophodnosti zaštite kulturnog naslijeđa. Značajno su doprinijeli stvaranju i etabliranju tzv. "bosanskog stila" u arhitekturi. Kao pedagozi, odigrali su značajnu ulogu u odgoju prvih generacija bosanskohercegovačkih urbanističkih i arhitektonskih stručnjaka. Ukratko, doprinijeli su općem podizanju lokalne urbane kulture i samosvijesti.

Činjenica je da su se bosanski stručnjaci dosad najviše bavili upravo tim, urbanističko-arhitektonskim aspektom češko-bosanskih odnosa. Odbranjeno je više dok-

---